

הרב שלמה זלמן גארדאן

ר"ע במחשבת עץ חיים דבאטיב, ברוקלין נ"י. י"ז

במקור האיסור להדליק מנורת ביהמ"ק בשמן טמא

גבי מזבח, (וכן משמע בקובץ שיעורים מס' פסחים דף לד: אות ק"ס).

אבל קצת יש לעיין בזה, דהנה הגמ' במס' חולין (דף פ: הנ"ל) מביא ברייתא הנ"ל לגבי מחוסר זמן, ולא מצינו בשום מקום שיביא הש"ס דרשה זו לאיסור לגבי טמא.

ושאלתי להגאון האדיר הרב חיים קנייבסקי שליט"א מקור לאיסור הקרבת טמא לגבי מזבח, והשיב לי דבמס' פסחים (דף צד:) מרבינן מהפסוק "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" וגו', עצים ולבונה שנטמאו, דהיינו שאין מקריבין עצים ולבונה טמאים למזבח, כמ"ש הרמב"ם פרק ו' מהלכות איסורי מזבח הלכה ח', וכוונתו דאסור מדאורייתא, כמו שהוכיח הלחם משנה שם. ומשום דאכילת מזבח שמה אכילה (חולין פא:).

מבואר מכל הנ"ל דלגבי מזבח יש לנו שני טעמים שאסור להקריב דבר טמא, או דנכלל באיסור הקרבת שאר פסולים ונלמד מ"שור ושה" הנ"ל, או מהפסוק והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל.

ולכאורה שני טעמים הנ"ל אינם שייכים לגבי שמן הניתן למנורה. ואף שבשור"ת אבני גזר (חאו"ה סי' תק"ב ס"ק ג'-ד') משמע דיש למנורה דין מזבח, אבל קשה לומר דשייך איסור טומאה למנורה (אף שיש בו דין מזבח), מכח הפסוק של "שור ושה", שאינו שייך בכלל למנורה כמובן,

הנה מבואר במס' שבת (דף כא:) גבי נס ^{אוצר החכמה} כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים וכו', ולא מצאו אלא פך אחד של שמן וכו', ולא הי' בו להדליק אלא ^{אוצר החכמה} יום אחד וכו'. ומשמע מדברי הגמ' דלא ^{אוצר החכמה} היו יכולין להדליק בשמן טמא. ויש להעיר דלכאורה לא מצינו בשום מקום מפורש יוצא שום איסור פסול, להדליק בשמן טמא. ובאמת האחרונים, הפנ"י והחכם צבי, כבר הקשו דטומאה הותרה בציבור, אך לכאורה בלא זה, אפילו לא ^{אוצר החכמה} היו הצבור טמאים לא מצינו איסור להדליק בשמן טמא.

ובאמת גם לגבי הקרבת פסולים וטמא לגבי מזבח לא מצינו איסור מפורש. וראיתי בספר מקדש דוד (מהרב דוד הכהן רפפורט ז"ל, סי' טז), שעמד על מבוכה זו דלא מצינו אזהרה ואיסור מפורש להקריב פסולין וטמא לגבי "מזבח". אבל אחר העיון מצאתי בתו"כ פרשת אמור (פרק ו' סימן ה') וז"ל, מנין הפסולין שבשור ושבשה שהוא בלא ירצה, ת"ל ושור ושה שרוע וקלוט וגו', לימד על הפסולין שבשור ושבשה שהוא בלא ירצה, ע"כ. (והגמ' במס' חולין (דף פ:) מביא ברייתא הנ"ל לגבי מחוסר זמן). והר"ש משאנץ שם בתו"כ מפרש, דפסולין היינו מחוסר זמן, פגול, "וטמא". הרי מבואר משם אזהרה מפורשת דאסור להקריב טמא וכל הפסולין, על גבי מזבח. אבל אין כאן איסור מיוחד ל"טמא", אלא הוא נכלל בהאיסור להקריב פסולין על

מס' עירובין

וגם ענין אכילת מזבח לא שייך במנורה. וגם כמה אחרונים מפקפקים בעיקר יסוד של האבני נזר דמנורה יש לו דין מזבח. וא"כ עדיין לא מצינו שום איסור להדליק בשמן טמא במנורה.

ואנב אזכיר דבר פלא במהר"ץ חיות מס' שבת (דף כא.) בגמ' שם פתילות ושמנים שאין מדליקים בהם בשבת אין מדליקין בהן במקדש, והקשה המהר"ץ **חיות**, דהרי בפסולי שמן לשבת יש שמן שרפה, דהיינו שמן תרומה שנטמאה, והטעמים שמבואר גבי שבת לא שייך במקדש, בפרט שהוא שמן טוב והשלהבת עולה מאליה, אלא שנטמאה, וא"כ למה אין מדליקין בהם במקדש, עי"ש. והוא פלא דהלא שמן טמא בודאי פסול למנורה כמבואר בסוגיא דנס חנוכה (ואנו דנים איזה איסור או פסול יש, אבל הא ודאי דאסור ופסול), וצ"ע בדבריו.

והנה הגאון הרב חיים קנייבסקי שליט"א תירץ, דהאיסור של שמן טמא למנורה, מצינו דאסור להכניס דבר טמא למקדש, כמבואר בסוף מס' עירובין (דף קד:). כמ"ש כי את מקדש ה' טמא, ואף דהשמנים כבר היו מונחים בהיכל, יש חיוב להוציא ולסלק כל הדברים הטמאים חוץ למקדש, כי שילוח טמאים מן המקדש הוא בעשה, כמבואר ברמב"ם פ"ג מהלכות ביאת המקדש (הלכה א' והלכה י') ובעוד כמה מקומות, ומצינו מפורש במס' שקלים פ"ח (דף כב.) דר"ש אמר מאכלו ומשקו של מצורעין משתלחין חוץ לשלש מחנות, ועיין בקרבן העדה שם שכתב דמשתלחין אפילו אוכלין טמאין לחוץ, וא"כ ה"ה גבי שמן טמא.

ועיין בספר בנין דוד (לחנוכה) שהביא קושיא בשם הגה"ק בעל חידושי

הרי"ם, דאם הקדשים נטמאו בפנים בהיכל או בעזרה יכול לשורפן בפנים, וא"צ לשורפן ולשלחן בחוץ, וא"כ השמן שנטמאו בפנים יכולין לשורפן בפנים ולהדליק אותו במנורה עי"ש מה שתירץ. ומבואר דהחידושי הרי"ם ס"ל ג"כ דאין איסור להדליק שמן טמא במנורה, אלא כל הנס הי' צריך מחמת דצריך לשלח השמן לחוץ מדין שילוח טמא מן המקדש, ושמן שנטמא בפנים אין בו דין שילוח.

אבל לכאורה קשה על זה דמבואר בסוף מס' עירובין (דף קד: הנ"ל), דדוקא דבר שיש לו טהרה במקוה כגון אדם טמא או כלי ובגד טמא, אסור להכניס למקדש, ומצווה לשלח מן המקדש, כמ"ש "מזכר עד נקבה תשלח", אבל דבר שאין לו טהרה במקוה, כגון שרץ פטור, וה"ה אוכלים טמאים ושמן טמא שאין לו טהרה במקוה, אם הכניסן למקדש פטור. אבל י"ל דהיינו מדאורייתא אבל מדרבנן בודאי אסור, וכמבואר במס' שקלים דאפילו אוכלים טמאים משתלחין חוץ למחנה. ומבואר מזה דמה שלא היו יכולין להדליק בשמן טמא, הוא מכח הדין שצריך לשלח אוכלים טמאים מדרבנן.

אבל תירוצו זה צ"ע, דבשו"ת חכם צבי (סי' פ"ז), כתב לגבי הקושיא דלמה צריך נס והא טומאה הותרה בציבור, דאין לומר דצריך נס שאסור להכניס שמן טמא למקדש, (ודבר זה לא הותרה בצבור דהוי מכשירין), דאין איסור להכניס שמן טמא למקדש, משום דאין לו טהרה במקוה. ובנו בספר מור וקציעה בהלכות חנוכה כתב, דאף שיש איסור מדרבנן להכניס שמן טמא למקדש, ודאי היה דוחין איסור מדרבנן לקיים מצות הדלקת נרות במנורה

עיי"ש, מבואר מפורש דלשיטת החכם צבי והמור הקציעה, א"א לומר דהאיסור הי' להכניס שמן טמא למקדש, דאינו אסור אלא מדרבנן, ונדחה מפני מצות הדלקת נרות במנורה.

ויש מתרצים קושיא הנ"ל, דהפסול הוא משום "משקה ישראל" דצריך להיות מותר באכילה, ואסור לאכול שמן קדש שנטמא. ולענ"ד נראה שהוא טעות דממשקה ישראל אינו פוסל אלא דבר שהוא אסור לישראל כשהוא חולין כגון נסכים של ערלה, וכלאי הכרם, ובהמה טרפה, וגיד הנשה, אבל שמן טמא כשהוא חולין מותר באכילה (דאין כאן איסור לאכול חולין טמא, אלא מעלה בעלמא לאכול חולין על טהרת הקדש).

ועיין באור שמח סוף הלכות לולב, דשמן תרומה שנטמאת פסול למנורה מדין משקה ישראל, דשמן תרומה טמאה אפילו אינו קדש אסור באיסור עשה לאכול תרומה טמאה (ולתוס' מס' פסחים דף י' יש חיוב מיתה בידי שמים באוכל תרומה טמאה), אבל שמן טמא (אף שהוא עכשיו קדש), אין כאן שום פסול של משקה ישראל (ובדברי האור שמח הנ"ל מתורץ הקושיא של מהר"ץ חיות שהבאתי לעיל, דשמן שרפה פסול למנורה מדין משקה ישראל). וחזן מכל הנ"ל שפסול של משקה ישראל הוא פסול צדדי, ואינו פסול וטמאה, והפסול של שמן טמא בנס חנוכה משמע מהאחרונים הנ"ל, הפני יהושע והחכם צבי, שהקשו דטמאה הותרה בציבור, הוא פסול טמאה ולא פסול צדדי, וכן מה שמתרצים דשמן טמא פסול דכתותי מיכתת שיעורא, אינו ענין לטמאה.

ונ"ל בס"ד לתרץ קושיא הנ"ל, דהאיסור של שמן טמא למנורה מקורו מבואר מהא דכתיב (שמות כט, לח) ונשא אהרן את "עון" הקדשים, ומבואר שם ברש"י, והוא סוגיא ערוכה במס' פסחים (דף טז: ומס' יומא (דף ד') ומס' זבחים (דף כג:), דעון הקדשים הוא עון טומאה, דהיינו אם הדם והאמורין נטמאו, הציץ מרצה ומכשיר הקרבן בדיעבד (ואינו מכפר על עון "המקריבין", דהיינו הכהן שהקריב והוא טמא, אלא עון הקדשים בקרבן שנטמא), מבואר דיש עון לכתחלה להקריב קדשים שנטמא למזבח, אלא דהציץ מרצה בדיעבד לכפר "עון הקדשים", ואפילו להביא שתי הלחם במקדש, שאין שום עבודה למזבח, דהגמ' פריך לרבי יהושע דשתי הלחם דאין שום דבר עולה למזבח, לא שייך ריצוי הציץ (דאין ציץ מרצה על האכילות), אסור להביא למקדש.

נמצא מבואר מזה דאפילו שתי הלחם דליכא שום הקרבה למזבח, או לשלחן, או לשום כלי המקדש, אלא תנופה בעזרה יש "עון הקדשים" להביא במקדש ולעשות תנופה, וק"ו להדליק שמן טמא במקדש בכלי מקדש, דהיינו במנורה, יש עון הקדשים. ועיין בשו"ת מנחת ברוך (סי' ק"ח) דהציץ מרצה אם הדליק בשמן טמא (למ"ד טומאה דחווה בצבור, דצריך ריצוי הציץ), מבואר דהפסוק של ונשא אהרן עון הקדשים, קאי גם כן על שמן טמא, שאסור להדליק במנורה שיש עון.

ולפיכום הענין, דמצינו שני מהלכים למה אסור שמן טמא למנורה והוצרך לנס חנוכה, (א) דאסור להכניס שמן טמא למקדש, וכן צריך לשלח אותו חוץ

והמור וקציעה חולקים על זה כנ"ל. ב) דאסור להדליק שמן טמא במנורה, דאסור לעשות שום עבודה במקדש בטומאה מכח הפסוק של "ונשא אהרון את עון הקדשים", וכנ"ל. הקב"ה יעשה לנו ניסים שנוכל לעבדו בקדושה ובטהרה בביאת משיח בב"א.

למקדש (ואף שנטמא בפנים, וכל דבר שנטמא בפנים מותר לשרפן בפנים, כבר תירץ החידושי הרי"ם הנ"ל, דכיון דטמאו היוונים את ההיכל יש לו דין נטמא בחוץ, וצריך לשלחו חוץ למקדש ולשרפן בחוץ), והאיסור זה מדרבנן, ומבואר דהוצרך לנס מכח איסור דרבנן, והתכ"צ

זמן התעוררות לקראת הגאולה

אמנם לא המדרש עיקר אלא המעשה אשר יעשה אותם האדם וחי בהם חיים הנצחיים, והיינו שיעשה את המצוה הזאת בזריזות גדול ובשמחה עצומה, ויחשוב בלבו אם בעת הנס שהוציאו ישראל מן אומה אחת נצוצי הקדושה מטומאה לטהרה ומחול אל הקודש כמה ריוח והצלח עמד ליהודים היתה אור ושמחה וששון וזכרו לא יסוף לדור דורים על אחת כמה וכמה כשיבא אי"ה הגאולה שלימה ב"ב שכל האומות יכרעו ויפולו ויתקבצו כל הניה"ק הנפזרים בין כל האומות כמה ששון ושמחה יהי' לנו עד אין סוף ואין תכלית ישמחו השמים ותגל הארץ, ועל זה נרמז השמן שהיה דולק שמונה ימים מעת לעת שהם קצ"ב שעות כמנין קב"ץ, לרמז שיתקבצו כל ניצוצי החכמה לשרשם, וכשיעלה זאת האדם על לבו יהרהר בתשובה ויבקש על הגאולה שיהי' במהרה בימינו, וזה שאמרו חז"ל (שבת כ"א) עיקר מצות נר חנוכה איש וביתו כי המספר של נ"ר חנוכה אי"ש ובית"ו עולה כמספר זה עם הששה תיבות האלה משי"ח צדקנ"ו יב"א במהר"ה בימינ"ו אמ"ן.

(אילה שלוחה לחרה"ק מראפשיץ זי"ע)